
ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

DOI: <http://doi.org/10.37734/2409-6873-2019-3-8>

УДК 336.71:047.36

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЗАОЩАДЖЕНЬ УКРАЇНСЬКИХ ДОМОГОСПОДАРСТВ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ БАНКІВСЬКИХ ПРОДУКТІВ

Т. П. Гудзь, доктор економічних наук, доцент
(Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»)

Анотація. Метою статті є розвиток теоретичних і практичних засад формування заощаджень домогосподарств із використанням сучасних банківських послуг, адже тимчасово вільні кошти населення є джерелом забезпечення його добробуту та формування інвестиційного капіталу в економіці. **Методика дослідження.** Досягнення поставленої мети базується на таких методах дослідження: діалектичному підході, індукції та дедукції, аналізі та синтезі, логічному підході, вертикальному та горизонтальному аналізі, аналізі тенденцій, графічному методі. **Результати.** Структуровано заощадження домогосподарств у формі банківських депозитів за строками розміщення та валютою вкладу. Проведено поглиблений аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку депозитних ресурсів банків у частині їх залучення із сектору домашніх господарств. Виявлено причинно-наслідкові зв'язки формування заощаджень населення у формі банківських вкладів за сучасних економічних умов в Україні. Розкрито особливості ощадної поведінки вітчизняних домогосподарств. Установлено основні чинники впливу на процес мобілізації банками заощаджень домогосподарств. Отримали розвиток теоретичні та практичні засади формування заощаджень домогосподарств із використанням сучасних банківських послуг. **Практична значущість результатів дослідження.** Проведений аналіз заощаджень домогосподарств, мобілізованих у формі банківських вкладів, показав стабільний попит населення на депозитні послуги. Виявлено основні проблеми, що перешкоджають розвитку економічно активних заощаджень домогосподарств: бідність населення, кризові очікування, низький рівень довіри до банків на довгострокову перспективу. Запропоновано заходи тактичного рівня реалізації у сфері депозитної діяльності банків. Основні результати дослідження мають практичну значущість для фінансового менеджменту банків України у процесі вдосконалення ними своїх депозитних політик.

Ключові слова: заощадження, депозити, банки, домогосподарства, фінансові ресурси.

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Заощадження домогосподарств відіграють важливу економічну роль. З одного боку, вони необ-

хідні самим домогосподарствам як складова їх фінансового потенціалу, що підвищує купівельну спроможність і зміцнює фінансове забезпечення добробуту. Навіть за кредитом домогосподарство не розраховується, якщо не

може чи не вміє заощаджувати. З іншого боку, заощадження населення є джерелом формування інвестиційних ресурсів в економіку. Реалізація обох завдань одночасно можлива тільки за допомогою фінансових посередників, через використання послуг яких досягається не лише ефективність вкладення тимчасово вільних коштів, а й убезпечення заощаджень від ряду фінансових та нефінансових ризиків.

На формування заощаджень населення впливає широкий спектр факторів, серед яких не лише економічні (рівень доходів домогосподарств, ціни на комунальні послуги, відсоткова ставка, валютний курс тощо) й геополітичні, які здатні обумовлювати нові статті витрат домогосподарств, а також і соціальні та психологічні (освіченість населення, у тому числі й рівень його фінансової грамотності, субординувана шкала життєвих цінностей, звички тощо).

Не менш широким є спектр результатів від функціонування заощаджень в економіці. Саме приріст заощаджень формує ланцюг вторинних витрат, чим сприяє зростанню споживчого та інвестиційного попиту економічних суб'єктів і пожвавленню ділової активності практично в усіх секторах національної економіки. У свою чергу, завдяки цьому забезпечується мультиплікативний вплив на обсяг національного виробництва та формуються умови для довгострокових тенденцій економічного зростання. Фінансове значення заощаджень домогосподарств полягає в їхньому безпосередньому впливі на пропозицію ресурсів на фінансовому ринку, від якої залежить ринкова норма відсотка на гроші як капітал. Слід зазначити, що в розвинених країнах саме домогосподарства є основним постачальником грошових ресурсів на фінансові ринки. За нинішніх умов в Україні фактором, що стримує цей процес, є бідність населення [8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблеми формування заощаджень населення та їх залучення до інвестиційних процесів досить широко розглядаються зарубіжними та вітчизняними науковцями. Фундамент цих досліджень складають праці класиків світової економічної науки: Дж. Кейнса, А. Маршалла, Ф. Модільяні, П. Самуельсона, А. Сміта, М. Фрідмана [10]. Результати досліджень учених довели необхідність і важливість формування заощаджень домогосподарств через інструменти фінансового ринку, зокрема банківського сектору. Ученими А. В. Веремчук [1], І. В. Власовою [2], О. І. Заславською [3], Т. О. Кізімою [4], Н. М. Кондрацькою [5] розкрита роль заощаджень домогосподарств у процесах інвестування, створення фінансового забезпечення стабілізації та стійкого розвитку економіки. Утім, залишаються актуальними для вивчення проблеми щодо мобілізації банками заощаджень домогосподарств за сучасних умов в Україні.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розвиток теоретичних та практичних засад формування заощаджень домогосподарств із використанням сучасних банківських послуг.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Як і будь-які ресурси, заощадження домашніх господарств потребують прийняття рішень щодо їх найбільш ефективного використання. Українські домогосподарства, серед усіх можливих інструментів заощадження коштів, надають перевагу банківським депозитам. Поряд із ними такі інструменти, як державні облігації, вклади в недержавні пенсійні фонди, участь в інвестиційних фондах, мають меншу популярність [1].

Розглянемо динаміку депозитів населення України за 2011–2018 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка та структура депозитів домогосподарств в Україні за строками розміщення у 2011–2018 рр. [6]

Показник	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Депозити домашніх господарств, усього станом на кінець року, млн грн	310 390	369 264	441 951	418 135	410 895	444 676	495 313	530 250
Темп росту депозитів домогосподарств, %	112,8	119,0	119,7	94,6	98,3	108,2	111,4	107,1

Продовж. табл. 1

Показник	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
У тому числі депозити домашніх господарств за строками:								
1. Депозити на вимогу, млн грн	70 921	77 153	87 720	100 171	112 524	129 638	165978	203 410
Темп росту депозитів на вимогу, %	107,2	108,8	113,7	114,2	112,3	115,2	128,0	122,6
Частка депозитів на вимогу, %	22,8	20,9	19,8	24,0	27,4	29,1	33,5	38,4
2. Депозити до одного року, млн грн	104 440	125 560	121343	135 635	176 408	171 488	181092	210 188
Темп росту депозитів до одного року, %	104,5	120,2	96,6	111,8	130,1	97,2	105,6	116,1
Частка депозитів до одного року, %	33,6	34,0	27,5	32,4	42,9	38,6	36,6	39,6
3. Депозити від одного до двох років, млн грн	113 824	139 490	218 308	167 752	106 162	138 169	142017	109 895
Темп росту депозитів від одного до двох років, %	123,8	122,5	156,5	76,8	63,3	130,1	102,8	77,4
Частка депозитів від одного до двох років, %	36,7	37,8	49,4	40,1	25,8	31,1	28,7	20,7
4. Депозити більше двох років, млн грн	21 206	27 062	14 580	14 577	15 801	5 382	6227	6757
Темп росту депозитів більше двох років, %	124,6	127,6	53,9	100,0	108,4	34,1	115,7	108,5
Частка депозитів більше двох років, %	6,8	7,3	3,3	3,5	3,8	1,2	1,2	1,3

Дані табл. 1 свідчать, що впродовж 2011–2013 рр. спостерігався приріст банківських депозитів фізичних осіб: у 2011 р. на 12,8 %, у 2012 р. на 19,0 %, у 2013 р. на 19,7 %, тобто навіть із наростаючою інтенсивністю. З початком війни на Донбасі відбувається вплив коштів із депозитних рахунків населення. Так, у 2014 р. кошти домашніх господарств, розміщені на депозитах у банках, скоротилися на 5,4 %. У 2015 р. інтенсивність відтоку депозитів населення дещо знизилась, оскільки змен-

шення коштів фізичних осіб у банках України відбулося на 1,7 %. Відновлення тенденції приросту коштів домашніх господарств на депозитних рахунках у банках із 2016 р. мало нижчу інтенсивність порівняно з довоєнними роками. Це свідчить про постійний попит на депозитні банківські послуги в населення попри дворазове скорочення кількості банківських установ.

Рис. 1 характеризує поточну динаміку депозитів українських домогосподарств.

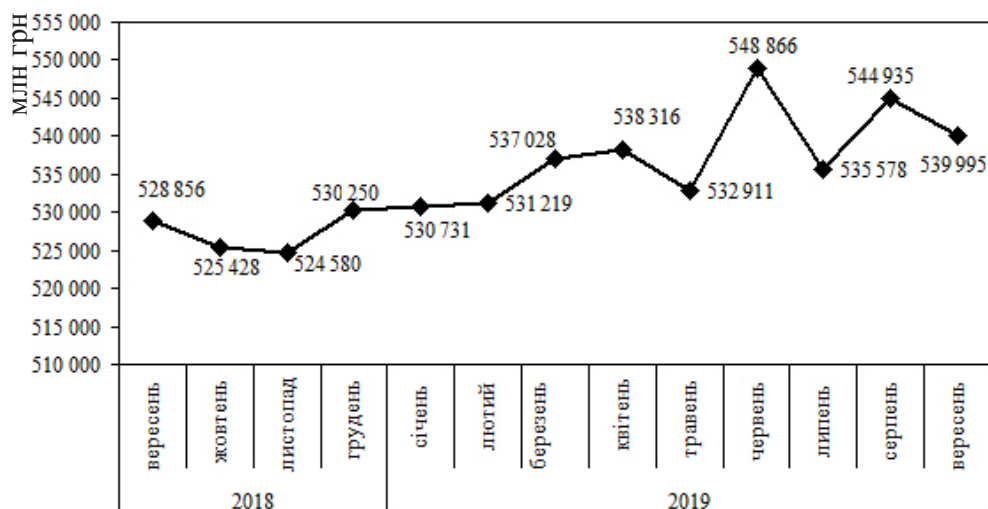

Рис. 1. Динаміка депозитів українських домогосподарств із вересня 2018 р. по вересень 2019 р. [6]

Так, можемо зробити висновок, що в період із вересня 2018 р. по вересень 2019 р. довіра до банків із боку вкладників змінюється. Про це свідчить динаміка депозитів домогосподарств, яка в цілому виявила зростаючий тренд.

Розглядаючи структуру депозитів домогосподарств України за строками їх погашення, слід виділити характерну у 2011–2015 рр. тенденцію до зменшення частки довгострокових депозитів за одночасного зростання частки короткострокових депозитів. Якщо у 2011 р. банківські депозити домогосподарств на вимогу становили 22,8 % від їх сукупного обсягу, то у 2018 р. їх частка збільшилася до 38,4 %. Крім того, зросла частка депозитів терміном до одного року із 33,6 % до 39,6 % за 2011–2018 рр., що вивело на перше місце цей вид депозитів. У 2011–2013 рр. переважна частка коштів, що залучалися банками від населення, розміщувалась на термін від одного до двох років. Найвищого рівня вона досягла у 2013 р., коли становила 49,4 %. Утім, за наступні п'ять років пріоритети населення у формуванні своїх сімейних бюджетів виказали певний рівень недовіри до банків у довгостроковому періоді. Упродовж 2014–2018 рр. розширилися короткострокові ресурси банків, залучені від домогосподарств, відповідно, довгострокові депозити втратили привабливість.

Ураховавши депозити терміном більше ніж на два роки, можемо зробити висновок, що у 2013 р. структура депозитів домогосподарств мала домінуючу частку (52,7 %) коштів, залучених на термін більше одного року. Це свідчило про вищий рівень довіри населення до банків порівняно із сучасним. Починаючи із 2014 р., частка довгострокових депозитів домашніх господарств почала скорочуватися. Так, у 2014 р. кошти домогосподарств, залучені банками на термін більше одного року, становили 43,6 %, а у 2018 р. – 22 %. Подібна зміна у структурі депозитних ресурсів банків погіршує їх інвестиційні можливості.

Якщо у 2011–2013 рр. найбільшим попитом у домогосподарств користувалися банківські депозити терміном від одного до двох років, то у 2014–2018 рр. більш привабливим інструментом заощаджень населення стали депозити до одного року. Зміна пріоритетності заощаджень населення в бік короткострокових депозитів обумовлена посиленням економічної нестабільності, основним фактором у якій для домогосподарств є банкрутство банків, кількість яких за 2014–2018 рр. скоротилась удвічі [7]. Слід відмітити, що за таких «нездорових» економічних умов фінансова поведінка українських домогосподарств є досить поміркованою. Це дозволяє говорити про зародження класу внутрішніх дрібних інвесторів. Утім, його становлення залежить більшою мірою від стабілізації економіки України в майбутньому. Продовження кризових сплесків здатне зруйнувати слабкі підвалини розбудови домогосподарств як класу інвесторів.

Крім того, зростання поточних витрат у бюджетах українських домогосподарств, що пов'язано з підвищенням цін на комунальні послуги, обмежило схильність населення до формування заощаджень. Так, результати опитувань компанії GfK Україна у 2019 р. показали рекордно низьку частку фізичних осіб, що мають фінансові можливості здійснювати заощадження – 17 %. Водночас частка громадян, які мають строкові депозити або планують вкладення, становить не вище 3 % [9].

Слід відмітити, що для структури депозитів домогосподарств України за розміром вкладу впродовж 2011–2018 рр. характерною стала тенденція щодо концентрації вкладів у межах суми гарантування – до 200 тис. грн [9]. Вочевидь, це пов'язано зі зміною ошадної поведінки населення за умов фінансово-економічної нестабільності в Україні.

У табл. 2 представлено структуру депозитів українських домогосподарств у розрізі валют.

Таблиця 2

Динаміка та структура депозитів домогосподарств в Україні у розрізі валют за 2011–2018 рр. [6]

Показник	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Депозити домашніх господарств, усього станом на кінець року, млн грн	310 390	369 264	441 951	418 135	410 895	444 676	495 313	530 250

Продовж. табл. 2

Показник	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Темп росту депозитів домогосподарств, %	112,8	119,0	119,7	94,6	98,3	108,2	111,4	107,1
У тому числі депозити домашніх господарств у розрізі валют:								
1. Депозити в національній валюті, усього, млн грн	160 530	186 772	257 829	200 859	198 876	209 601	252 439	289 416
Темп росту депозитів домогосподарств у національній валюті, %	112,3	116,3	138,0	77,9	99,0	105,4	120,4	114,6
Частка депозитів у національній валюті, %	51,7	50,6	58,3	48,0	48,4	47,1	51,0	54,6
2. Депозити в іноземній валюті, усього, млн грн	149 860	182 493	184 122	217 275	212 019	235 075	242 874	240 833
Темп росту депозитів домогосподарств в іноземній валюті, %	113,4	121,8	100,9	118,0	81,2	110,9	103,3	99,2
Частка депозитів в іноземній валюті, %	48,3	49,4	41,7	52,0	42,9	52,9	49,0	45,4

До 2013 р. спостерігався приріст депозитів як у національній, так і в іноземній валютах. За 2011–2013 рр. найбільшим попитом користувалися гривневі депозити, у 2013 р., коли темп їх приросту становив 38 %. Це було обумовлено коливанням валютного курсу, оскільки в девальваційний період більшим попитом користується іноземна валюта. Слід відмітити, що у 2015 р. депозити в іноземній валюті скоротились уперше за всі попередні п'ять років.

Це зменшення становило 18,8 %. Причиною цього слід уважати подорожчання долара США відносно української гривні, що обмежило попит на іноземну валюту з боку населення. Струк-

тура депозитів домогосподарств у розрізі двох груп валют упродовж 2011–2018 рр. мала коливання, які відповідають темпам росту залишків на депозитних рахунках фізичних осіб. Переважно гривневі депозити домінували у структурі коштів, залучених банками від населення. Тільки у 2016 р. депозити в іноземній валюті досягли майже 53 %, однак уже у 2017 р. поступилися гривневим вкладом. Розширення депозитних ресурсів банків у національній валюті сприяє зниженню рівня доларизації економіки України та зміцнює українську гривню. На рис. 2 представлено динаміку депозитів домогосподарств у національній та іноземній валютах у 2019 р.

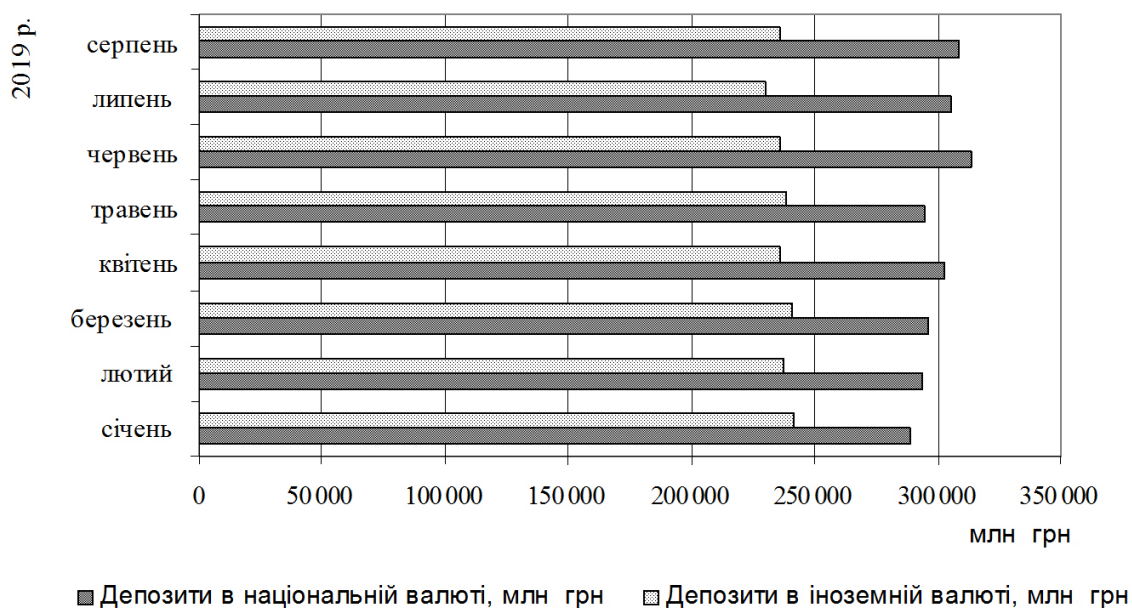

Рис. 2. Динаміка депозитів українських домогосподарств у національній та іноземній валютах із січня по серпень 2019 р. [6]

Представлена динаміка свідчить, що у 2019 р. девальваційні очікування населення України стихли, що дало поштовх накопиченню вкладів у національній валюті, які сьогодні вочевидь домінують. Позитивним слід відмітити відсутність процесу відтоку депозитних ресурсів населення з банківської системи України.

Як свідчать дані табл. 3, залишки за депозитами домогосподарств у національній валюті в річному обчисленні зростали впродовж 2011–2013 рр. за умов зниження тиску на валютний курс із боку попиту населення на іноземну валюту на готівковому валютному ринку.

Таблиця 3

Динаміка та структура депозитів вітчизняних домогосподарств у національній валюті за строками розміщення у 2011–2018рр. [6]

Показник	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Депозити в національній валюті, усього, млн грн	160 530	186 772	257 829	200 859	198 876	209 601	252 439	289 416
Темп росту депозитів домогосподарств у національній валюті, %	112,3	116,3	138,0	77,9	99,0	105,4	120,4	114,6
У тому числі депозити домашніх господарств за строками:								
1. Депозити на вимогу, млн грн	48 090	53 935	66 776	61 815	77 654	85 844	113 456	141 640
Темп росту депозитів на вимогу, %	106,8	112,2	123,8	92,6	125,6	110,5	132,2	124,8
Частка депозитів на вимогу, %	30,0	28,9	25,9	30,8	39,0	41,0	44,9	48,9
2. Депозити до одного року, млн грн	45 926	65 393	81 375	72 424	76 408	71 282	83 919	111 169
Темп росту депозитів до одного року, %	106	142,4	124,4	89,0	105,5	93,3	117,7	132,5
Частка депозитів до одного року, %	28,6	35,0	31,6	36,1	38,4	34,0	33,2	38,4
3. Депозити від одного до двох років, млн грн	56 196	57 355	100 550	59 216	32 974	51 193	53 737	34 598
Темп росту депозитів від одного до двох років, %	121,1	102,1	175,3	58,9	55,7	155,3	105,0	64,4
Частка депозитів від одного до двох років, %	35,0	30,7	39,0	29,5	16,6	24,4	21,3	12,0
4. Депозити більше двох років, млн грн	10 318	10 089	9 128	7 404	11 876	1 282	1 326	2 009
Темп росту депозитів більше двох років, %	126,3	97,8	90,5	81,1	160,4	10,8	103,4	151,5
Частка депозитів більше двох років, %	6,4	5,4	3,5	3,7	6,0	0,6	0,5	0,7

Початок воєнних дій на сході України загострив економічну ситуацію в державі, одним із наслідків цього став відтік гривневих депозитів у 2014 р. на 22 %. Утім, негативна динаміка згасла у 2015 р., коли зменшення депозитів домашніх господарств у національній валюті становило лише 1 %. Повільне відновлення приросту депозитів у національній валюті впродовж 2016–2018 рр. свідчить про відносну стабілізацію економічної ситуації у країні. Очікування ймовірного настання фінансової кризи позначилося на структурі гривневих депозитів домогосподарств: більш вираженим став їх короткостроковий характер. У 2018 р. вклади на

вимогу та депозити терміном до одного року, розміщені домогосподарствами в банках України, сукупно становили 87,3 %, тоді як у 2011 р. – 58,6 %. Розширення коротких ресурсів банків негативно позначається на їх спроможності до здійснення довгострокових активних операцій. Отже, домогосподарства у формуванні заощаджень більше керуються спекулятивними мотивами, аніж інвестиційними прагненнями.

Висновок про домінування спекулятивних мотивів у фінансовій поведінці домогосподарств стосовно формування заощаджень підтверджується динамікою депозитів домогосподарств в іноземній валюті (табл. 4).

Таблиця 4

**Динаміка та структура депозитів вітчизняних домогосподарств
в іноземній валюті за строками розміщення у 2011–2018 рр. [6]**

Показник	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Депозити в іноземній валюті, усього, млн грн	149 860	182 493	184 122	217 275	212 019	235 075	242 874	240 833
Темп росту депозитів домогосподарств в іноземній валюті, %	113,4	121,8	100,9	118,0	81,2	110,9	103,3	99,2
У тому числі депозити домашніх господарств за строками:								
1. Депозити на вимогу, млн грн	22 830	23 217	20 944	38 356	34 870	43 794	52 521	61 770
Темп росту депозитів на вимогу, %	108,1	101,7	90,2	183,1	90,9	125,6	119,9	117,6
Частка депозитів на вимогу, %	15,2	12,7	11,4	17,7	16,4	18,6	21,6	25,6
2. Депозити до одного року, млн грн	58 514	60 167	39 968	63 211	100 036	100 206	97 173	99 019
Темп росту депозитів до одного року, %	103,3	102,8	66,4	158,2	158,3	100,2	97,0	101,9
Частка депозитів до одного року, %	39,0	33,0	21,7	29,1	47,2	42,6	40,0	41,1
3. Депозити від одного до двох років, млн грн	57 628	82 135	117 758	108 536	73 188	86 976	88 279	75 297
Темп росту депозитів від одного до двох років, %	126,6	142,5	143,4	92,2	67,4	118,8	101,5	85,3
Частка депозитів від одного до двох років, %	38,5	45,0	64,0	50,0	34,5	37,0	36,3	31,3
4. Депозити більше двох років, млн грн	10 888	16 973	5 452	7 173	3 925	4 100	4 901	4 748
Темп росту депозитів більше двох років, %	122,9	155,9	32,1	131,6	54,7	104,5	119,5	96,9
Частка депозитів більше двох років, %	7,3	9,3	3,0	3,3	1,9	1,7	2,0	2,0

Навіть вища надійність вільноконвертованих валют не дозволила домогосподарствам бути більш упевненими в її розміщенні на довший термін. До 2013 р. питома вага депозитів домогосподарств в іноземній валюті терміном від одного до двох років була найвищою і становила 64 %. Упродовж 2014–2018 рр. вона зменшилась до 31,3 %. На перше місце вийшли депозити домогосподарств в іноземній валюті терміном до одного року. Їх питома вага у 2018 р. перевищила

40 %, що вдвічі більше за рівень 2013 р. Саме в цих процесах виявляється недовіра населення до позитивних зрушень в економіці.

Якщо розглядати структуру депозитів домогосподарств у розрізі іноземних валют, слід відмітити, що серед вільноконвертованих валют, доступних для розміщення в них банківських вкладів, незмінним лідером у шкалі пріоритетів українських домогосподарств є долар США (табл. 5).

Таблиця 5

**Динаміка та структура депозитів вітчизняних домогосподарств
у розрізі іноземних валют за 2011–2018 рр. [6]**

Показник	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Депозити в іноземній валюті, усього, млн грн	149 860	182 493	184 122	217 275	212 019	235 075	242 874	240 833
Темп росту депозитів домогосподарств в іноземній валюті, %	113,4	121,8	100,9	118,0	81,2	110,9	103,3	99,2
У тому числі депозити домашніх господарств у розрізі іноземних валют:								
1. Депозити у доларах США, млн грн	114 859	149 286	150 707	181 146	177 426	199 277	203 681	202 567

Продовж. табл. 5

Показник	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Темп росту депозитів у доларах США, %	119,5	130	101	120,2	97,9	112,3	102,2	99,5
Частка депозитів у доларах США, %	76,6	81,8	81,9	83,4	83,7	84,8	83,9	84,1
2. Депозити в євро, млн грн	31 620	30 831	31 199	34 223	33 034	34 480	38 060	37 207
Темп росту депозитів у євро, %	92,1	97,5	101,2	109,7	96,5	104,4	110,4	97,8
Частка депозитів у євро, %	21,1	16,9	16,9	15,8	15,6	14,7	15,7	15,4
3. Депозити в російських рублях, млн грн	492	716	889	404	241	207	203	172
Темп росту депозитів у російських рублях, %	167,1	145,5	124,2	45,4	59,7	85,9	98,1	84,7
Частка депозитів у російських рублях, %	0,3	0,4	0,5	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
4. Депозити в інших іноземних валютах, млн грн	2 889	1 660	1 327	1 502	1 318	1 111	931	887
Темп росту депозитів в інших іноземних валютах, %	199	57,5	79,9	113,2	87,7	84,3	83,8	95,3
Частка депозитів в інших іноземних валютах, %	1,9	0,9	0,7	0,7	0,6	0,5	0,4	0,4

Так, домінуюча частка поміж депозитів населення в іноземній валюті належить саме американській валюті: у 2011 р. – 76,6 %, а до 2018 р. – 84,1 %. Стабільно зростаючий тренд частки доларових депозитів населення є наслідком валютної неповноцінності гривні та традиційної недовіри до неї з боку населення України. Водночас частка депозитів домогосподарств у євро дещо знизилась (із 21,1 % у 2011 р. до 15,4 % у 2018 р.).

Аналогічна ситуація спостерігається й з іншими іноземними валютами. Так, вклади домогосподарств у російських рублях та інших іноземних валютах скоротились більше ніж утричі за 2011–2018 рр. Сумарно їх частка у структурі депозитів домогосподарств не досягає навіть відсотка.

Висновки із зазначених проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Отже, зниження схильності домогосподарств до заощаджень було зумовлено зменшенням реальної заробітної плати населення, дестабілізацією ситуації на валютному ринку, зростанням поточних витрат та загальним погіршенням добробуту населення України. У зв'язку з цим, для банків найважливішими пріоритетами у процесі залучення заощаджень населення повинні стати: поглиблення диференціації депозитних продуктів за категоріями вкладників (малий бізнес, громадяни України, які працюють за кордоном, самозай-

няте населення, пенсіонери); удосконалення умов депозитних договорів у напрямі консолідації інтересів учасників ощадного процесу. Утім, від банків залежать далеко не всі фактори впливу на формування заощаджень населення. Важлива роль у цьому процесі відводиться економічній складовій. Достатність доходів домогосподарств для задоволення потреб їх членів – ключовий критерій спроможності населення здійснювати заощадження. На жаль, в Україні тільки третина населення отримує доходи вищі за межу бідності, установлену ООН.

Ураховуючи сучасний стан розвитку економіки України загалом та банківського сектору зокрема, слід зазначити, що заощадження населення є ключовим фінансовим ресурсом банків. Однак, ураховуючи чуттєвість населення до перманентних ризиків як суб'єктивного, так і об'єктивного порядку, такий фінансовий ресурс для формування інвестиційних ресурсів банків є досить ризиковий. Таким чином, особливо актуальною в цьому аспекті є робота, направлена на збільшення довіри населення до банківського сектору, зниження кредитних ризиків банків, спеціалізацію банківських продуктів відповідно до цілей населення та вдосконалення банківського нагляду за порушеннями прав всіх учасників ощадного процесу, що сприятиме нівелюванню напруги в суспільстві й бізнесі.

Перспективи подальших наукових досліджень полягають у вивченні можливостей розвитку депозитних продуктів банків в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Веремчук А. В. Фінансова інклюзія та ощадна поведінка населення України / А. В. Веремчук // Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво. – 2019. – № 1. – С. 129–134.
2. Власова І. В. Заощадження населення як інвестиційний ресурс економіки / І. В. Власова // Економіка: теорія та практика. – 2016. – № 2. – С. 4–7.
3. Заславська О. І. Проблема трансформації організованих заощаджень домогосподарств в інвестиційні ресурси банків / О. І. Заславська // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2016. – № 2 (48). – С. 278–285.
4. Кізіма Т. О. Фінансові інструменти залучення заощаджень домогосподарств до інвестиційних процесів: прагматико-аналітичний аспект / Т. О. Кізіма // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2018. – Вип. 4. – С. 33–46.
5. Кондрацька Н. М. Сучасний стан та особливості трансформації заощаджень домогосподарств через банківські інструменти / Н. М. Кондрацька // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. – 2013. – Вип. 19. – № 1. – С. 184–192.
6. Грошово-кредитна та фінансова статистика. Фінансові ринки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 10.08.2019). – Назва з екрана.
7. Гудзь Т. П. Моніторинг сучасних тенденцій розвитку банківської системи України та врахування його результатів у наглядній роботі / Т. П. Гудзь // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Сер.: Економічні науки. – 2017. – № 3. – С. 102–110.
8. Гудзь Т. П. Фінанси домогосподарств за сучасних економічних умов в Україні / Т. П. Гудзь // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Сер.: Економічні науки. – 2015. – № 3. – С. 145–152.
9. Звіт про фінансову стабільність: червень 2019 р. Національний банк України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 10.08.2019). – Назва з екрана.
10. Історія економічних учень : хрестоматія / уклад.: В. Д. Базилевич, Н. І. Гражевська, А. О. Маслов та ін. ; за ред. В. Д. Базилевича. – Київ : Знання, 2011. – 1198 с.

REFERENCES

1. Veremchuk, A. V. (2019). Finansova inklusia ta oshchadna povedinka naseleння Ukrainy [Financial inclusion and saving behavior of Ukraine's population]. *Derzhava ta rehiony. Ser.: Ekonomika ta pidpriemnytstvo – Economics and entrepreneurship*, 1, 129–134 [in Ukrainian].
2. Vlasova, I. V. (2016). **Zaoshchadzhenia naselenia iak investytsiinyi resurs ekonomiky** [Population savings as some economy investment resource]. *Ekonomika : teoriia ta praktyka – Economics : theory and practice*, 2, 4–7 [in Ukrainian].
3. Zaslavska, O. I. (2016). **Problema transformatsii orhanizovanykh zaoshchadzhen domogospodarstv v investytsiini resursy bankiv** [Problem of transformation of organized household savings into investment resources of banks]. *Naukovyi visnyk Uzhhoroskoho universytetu – Scientific bulletin of Uzhgorod University*, 2 (48), 278–285 [in Ukrainian].
4. Kizyma, T. O. (2018). Finansovi instrumenty zaluchennia zaoshchadzhen domogospodarstv do investytsiinykh protsesiv: prahmatyko-

- analytychnyi aspekt [Financial instruments of attracting household savings to investment processes: pragmatic and analytical aspect]. *Visnyk Ternopil'skoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu – Bulletin of the Ternopil National Economic University*, 4, 33–46 [in Ukrainian].
5. Kondratska, N. M. (2013). Suchasnyi stan ta osoblyvosti transformatsii zaoshchadzen domohospodarstv cherez bankivski instrumenty [The current state and features of transformation of household savings through banking instruments]. *Problemy ratsionalnoho vykorystannia sotsialno-ekonomichnoho ta pryrodno-resursnoho potentsialu rehionu: finansova polityka ta investytsii – Problems of rational use of socio-economic and natural resource potential of the region: financial policy and investments*, 19, 1, 184–192 [in Ukrainian].
 6. Hroshovo-kredytna ta finansova statystyka. Finansovi rynky [Monetary and financial statistics. Financial markets]. URL: <https://bank.gov.ua/> (data zvernennia: 10.09.2019) [in Ukrainian].
 7. Hudz, T. P. (2017). Monitorynh suchasnykh tendentsii rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy ta vrakhuvannia ioho rezultativ u nahliadovii roboti [Modern tendencies monitoring of Ukraine banking system development and taking into account its results in supervisory work]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli. Ser. : Ekonomichni nauky – Scientific bulletin of Poltava university of economics and trade. Economic Sciences Series*, 3, 102–110 [in Ukrainian].
 8. Hudz, T. P. (2015). Finansy domohospodarstv za suchasnykh ekonomichnykh umov v Ukraini [Household finances under current economic conditions in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli. Ser. Ekonomichni nauky – Scientific bulletin of Poltava university of economics and trade. Economic Sciences Series*, 3, 145–152 [in Ukrainian].
 9. Zvit pro finansovu stabilnist: cherven 2019 r. Natsionalnyi bank Ukrainy [Financial stability report: June 2019. National Bank of Ukraine]. URL: <https://bank.gov.ua/> (data zvernennia: 10.08.2019) [in Ukrainian].
 10. Bazylevych, V. D., Hrazhevska, N. I. & Maslov, A. O. et al. (2011). *Istoria ekonomichnykh uchen [History of economic science]*. V. D. Bazylevych (Ed.). Kyiv : Znannia [in Ukrainian].

Т. П. Гудзь, доктор економічних наук, доцент (Вищеє навчальне закладення Укоопсоюзу «Полтавський університет економіки і торгівлі»). **Современные тенденции развития сбережений украинских домохозяйств с использованием банковских продуктов.**

Аннотация. Целью статьи является развитие теоретических и практических основ формирования сбережений домохозяйств с использованием современных банковских услуг, ведь временно свободные средства населения являются источником обеспечения его благополучия и формирования инвестиционного капитала в экономике. **Методика исследования.** Достижение поставленной цели базируется на таких методах исследования: диалектическом подходе, индукции и дедукции, анализе и синтезе, логическом подходе, вертикальном и горизонтальном анализе, анализе тенденций, графическом методе. **Результаты.** Структурированы сбережения домохозяйств в форме банковских депозитов по срокам размещения и валюте вклада. Проведен глубокий анализ современного состояния и тенденций развития депозитных ресурсов банков в части их привлечения из сектора домашних хозяйств. Выявлены причинно-следственные связи формирования сбережений населения в форме банковских вкладов в современных экономических условиях в Украине. Раскрыты особенности сберегательного поведения отечественных домохозяйств. Установлены основные факторы влияния на процесс мобилизации банками сбережений домохозяйств. Получили развитие теоретические и практические основы формирования сбережений домохозяйств с использованием современных банковских услуг. **Практическая значимость результатов исследования.** Проведенный анализ сбережений домохозяйств, мобилизованных в форме банковских вкладов, показал стабильный спрос населения на депозитные услуги. Выявлены основные проблемы, препятствующие развитию экономически активных сбережений до-

мохозяйств: бедность населения, кризисные ожидания, низкий уровень доверия к банкам на долгосрочную перспективу. Предложены меры тактического уровня реализации в сфере депозитной деятельности банков. Основные результаты исследования имеют практическую значимость для финансового менеджмента банков Украины в процессе усовершенствования ими своих депозитных политик.

Ключевые слова: сбережения, депозиты, банки, домохозяйства, финансовые ресурсы.

T. Hudz, Dc. Econ. Sci., Docent (Poltava University of Economics and Trade). Current trends in Ukrainian household savings using banking products.

Annotation. Paper **purpose** is to develop the theoretical and practical principles of forming household savings using modern banking services. After all, temporarily free funds of the population are a source for ensuring its well-being and formation of investment capital in the economy. **Methodology of research.** Achieving this goal is based on the following research methods: dialectical approach, induction and deduction, analysis and synthesis, logical approach, vertical and horizontal analysis, trend analysis, graphical method. **Findings.** Household savings are structured in the form of bank deposits by maturity and deposit currency. An in-depth analysis of the current state and tendencies of banks' deposit resources development in terms of their attraction from the household sector is conducted. The causes and effects of savings formation as bank deposits in the current economic conditions in Ukraine are identified. The peculiarities of domestic households savings behavior are revealed. The main factors influencing the process of mobilizing household savings by banks are identified. Theoretical and practical principles of forming household savings using modern banking services are developed. **Practical value.** The conducted analysis of mobilized as bank deposits household savings showed population stable demand for deposit services. The main problems that hamper the development of economically active household savings are identified: population poverty, crisis expectations, low level of trust in banks in the long run. Tactical measures for improvements of banks deposit activity are offered. The main results of the study are practical importance for the financial management of Ukrainian banks during implementation their deposit policies.

Keywords: savings, deposits, banks, households, financial resources.